

NÁRODNÉ POĽNOHOSPODÁRSKE
A POTRAVINÁRSKE CENTRUM

VÝSKUMNÝ ÚSTAV PÔDOZNALECTVA
A OCHRANY PÔDY

Misia EÚ Dohoda o pôde EÚ: ciele živých laboratórií

Jaroslava Sobocká

NPPC-VÚPOP Bratislava, e-mail: jaroslava.sobocka@nppc.sk

Svetový deň pôdy – príležitosť riešiť udržateľnosť pôdy pre všetky zainteresované strany, Bratislava 7.12.2022

Dokumenty o pôde

- Stratégia EÚ pre pôdu do roku 2030 zo dňa **17.11. 2021**
Využívanie prínosov zdravej pôdy v prospech ľudí, potravín, prírody a klímy a k nemu riešený **Zákon o zdraví pôdy**
- **Európske observatórium pre pôdu (EUSO)** misia bude vykonávať komplexné akcie pre udržateľné hospodárenie na pôde a obnovu pôdy naprieč celým radom využívania pôdy
- **Misia Dohoda o pôde s EÚ** sa bude vykonávať v súčinnosti so **Spoločnou poľnohospodárskou politikou** (SPP) s cieľom zvýšiť využívanie a efektívnosť financovaných opatrení súvisiacich s pôdou.

Čo sú misie v rámci EÚ?

- **Misie sú novinkou výskumu EÚ a inovačného programu HORIZON EUROPE.** Sú novým prístupom ako priniesť konkrétne riešenia pre naše najväčšie výzvy. Obnova a udržanie zdravia pôdy je jednou z týchto hlavných spoločenských výziev.
- **Život na Zemi závisí od zdravých pôd.** Pôdy sú nielen základom našich potravinových systémov, čistú vodu a biotopy pre biodiverzitu a zároveň prispievajú ku klimatickej odolnosti.
- Hoci pôdu berieme ako samozrejmosť, **je jej málo a je ohrozeným prírodným zdrojom.** Odhaduje sa, že asi **60 až 70 % pôdy EÚ** je nezdravých. Naozaj, jeden centimeter pôdy sa môže tvoriť stovku rokov, táto vrstva sa môže zničiť v priebehu jediného dažďa.

Dohoda o pôde pre Európu

- **Misia „Dohoda o pôde pre Európu“** podporuje prechod k zdravej pôde do roku 2030
- Chce zaviesť **efektívnu sieť 100 živých laboratórií a majákov** vo vidieckych, lesných a urbánnych oblastiach.
- Okrem **vytvárania nových poznatkov a riešení pre zdravie pôdy** bude misia napredovať vo vytváraní harmonizovaného rámca pre monitorovanie pôdy v Európe a **zvýšenie povedomia ľudí** o kľúčovom význame pôdy.

Misia je pevne začlenená do rámca širšej politiky EÚ

Ambícia Európy stať sa prvým **klimaticky neutrálnym kontinentom do roku 2050** a je neoddeliteľnou súčasťou viacerých stratégií **Zelenej Dohody**:

- Stratégia z farmy na stôl,
- Stratégia EÚ pre biodiverzitu,
- Stratégia prispôsobenia sa zmene klímy
- Akčný plán pre nulové znečistenie ovzdušia, vody a pôdy
- Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ
- Dlhodobá vízia pre vidiecke oblasti
- Akčný plán pre organickú produkciu
- Komisia pre strategické plány SPP
- Akčný plán pre obehové hospodárstvo, ciele EÚ na obnovu prírody (NATURA).
-

Ciele Misie

- **Ciel' 1: redukovať degradáciu** pôdy vrátane dezertifikácie a salinizácie, obnoviť 50 % degradovanej pôdy, ktorá presahuje neutralitu degradácie pôdy.
- **Ciel' 2: zachovať zásoby organického uhlíka v pôde**: zvýšiť koncentráciu uhlíka na obrábanej pôde o 0,1 – 0,4 % ročne; plochu rašelinísk strácajúcich uhlík znížiť o 30-50 %.
- **Ciel' 3: nulové zábery pôdy** do roku 2050 a zvýšiť opätovné využitie urbánnej pôdy
- **Ciel' 4: znížiť znečistenie pôdy** a zlepšiť obnovu – najmenej **25 % plochy** poľnohospodárskej pôdy EÚ v ekologickom poľnohospodárstve

Ciele Misie

- **Cieľ 5**: predchádzať a zastaviť eróziu na 30 – 50 % pôdy s neudržateľnou mierou erózie;
- **Cieľ 6**: zlepšiť štruktúru pôdy pre zlepšenie kvality biotopov (pôdna biota a plodiny); zníženie výskytu podorničnej vrstvy o 30-50%;
- **Cieľ 7**: znížiť o 20 – 40 % celosvetovú stopu pôdy cez dovoz potravín a dreva do EÚ
- **Cieľ 8**: výrazne zlepšiť pôdnu gramotnosť vo všetkých členských štátoch.

Čo sú živé laboratóriá a majáky?

- Živé laboratóriá sú v rámci Dohody o pôde definované ako nástroje **zamerané na užívateľa pôdy, s geografickým vymedzením a majú transdisciplinárny výskum a inovácie ekosystémov.**
- Sú kľúčom k urýchlenému prijatiu **udržateľných praktík užívateľmi pôdy** a vývoj riešení prispôsobených miestnym podmienkam
- Živé laboratórium pozostáva z približne **10 – 20 samostatných lokalít.** Tieto môžu byť farmy, lesné hospodárstva, mestské resp. priemyselné oblasti a ako misia sa zameriava na všetky typy využitia pôd.

Charakteristiky živých laboratórií

- **aktívne zapojenie (koncových) užívateľov** do činností živých laboratórnych tak, že môžu mať jasný dopad na inovačný proces;
- spolutvorba, spoločné navrhovanie a **spoločný vývoj riešení**;
- testovanie a experimentovanie v reálnych podmienkach;
- **účasť veľkého počtu zainteresovaných strán** (napr. vrátane zapojenie manažérov pôdy, poskytovateľov technológií, poskytovateľov služieb, príslušné inštitucionálni aktéri, profesionálni alebo rezidenční koncoví používatelia);
- **Využitie viacerých metód a nástrojov** pochádzajúce z rôznych disciplín.

Majáky

- Sú individuálne, miestne lokality - **kľúčové miesta na demonštráciu riešení, školení a komunikácie, ktoré sú vo svojom výkone vzorové a z hľadiska zdravia pôdy evidujú zlepšenie** (jedna farma, jeden lesná ťažba, jeden priemyselný areál, jedna mestská zeleň a pod.), ktoré možno zahrnúť do života laboratória alebo sa nachádzať vonku živý laboratórny priestor.
- Koniec koncov, všetky experimentálne miesta v rámci živé laboratória sa snažia dosiahnuť výkon majákov a stať sa demonštračnými príkladmi.

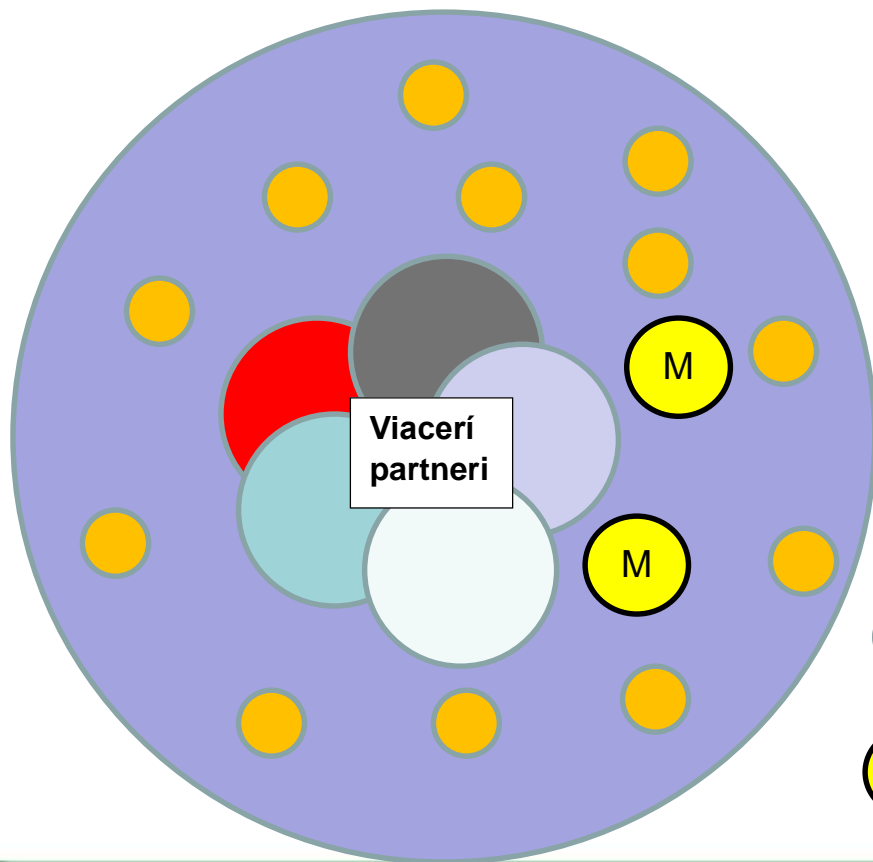

Multiaktéri

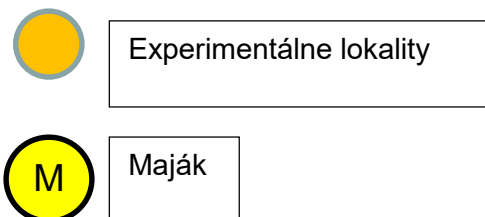
- Multiaktéri v oblasti poľnohospodárstva sú napr. farmári, lesníci, poradcovia, vedci, spracovatelia potravín, podnikatelia, združenia spotrebiteľov, miestne komunity, občania, občianska spoločnosť, mimovládne organizácie, predstavitelia vlády.
- **Živé laboratóriá vytvárajú spoločné iniciatívy na spoločnú tvorbu vedomostí a inovácií**
- **Majáky sú miestami na demonštráciu riešení a vzorových úspechov.**

Vizualizácia mierok a aktivít živých laboratórií a majákov

	Mierka	Aktivity	Zlepšenie zdravia pôdy
Živé laboratórium	Regionálna/su b-regionálna krajina	Koordinácia experimentov a partnerov	Prebieha v mierke krajiny
Experimentálne lokality	Lokálna (jedna farma/les/urbánne miesto)	Spoluvorba poznatkov a inovácií	Prebieha v mierke lokality
Maják	Lokálna (jedna farma/les/urbánne miesto)	Experiment a/alebo demonštrácia	Preukázaná demonštrácia

Kritériá pre výber živých laboratórií a majákov

Ciele

- **Inovácie, spoluporba**, formálna výuka
- Príspevok do **sociálnych výziev**
- **Zlepšenie zdravia pôdy a súvisiacich ekosystémových služieb** (ciele Misie)

Aktivity

- **Spoluporba, spoločný vývoj a experimentovanie** inovácií zlepšujúcich ESS
- **Výskum o dopade týchto inovačných praktík** na ekosystémy
- **Vytvorenie siete a výmeny poznatkov**
- **Demonštrácia** (zvlášť cez majáky)

Účastníci

- **Partnerstvo verejno-súkromných a fyzických osôb**
- **Skutoční užívatelia manažéri pôd** prepojení cez široké spektrum **zainteresovaných strán a rozhodovacích orgánov**
- **Demonštrácia** pre širšiu verejnosť, politickú arénu, EIP a významné siete

Kontext

- **Viacere disciplíny** (> transdisciplinarita vrátane sociálnych vied), metódy, dimenzie (technické, ekonomické, sociálne)
- **Prístup založený na lokalite a skutočnom životnom cykle** = skutočné farmy/lesy/urbánne územia
- **Robustné vedecké nastavenie** pre hodnotenie ekosystémov
- **Otvorenosť**, komunikácia a rozširovanie

Kritériá založené na **vytvorení príkladu** z hľadiska zdravia pôdy a súvisiacich ekosystémových služieb

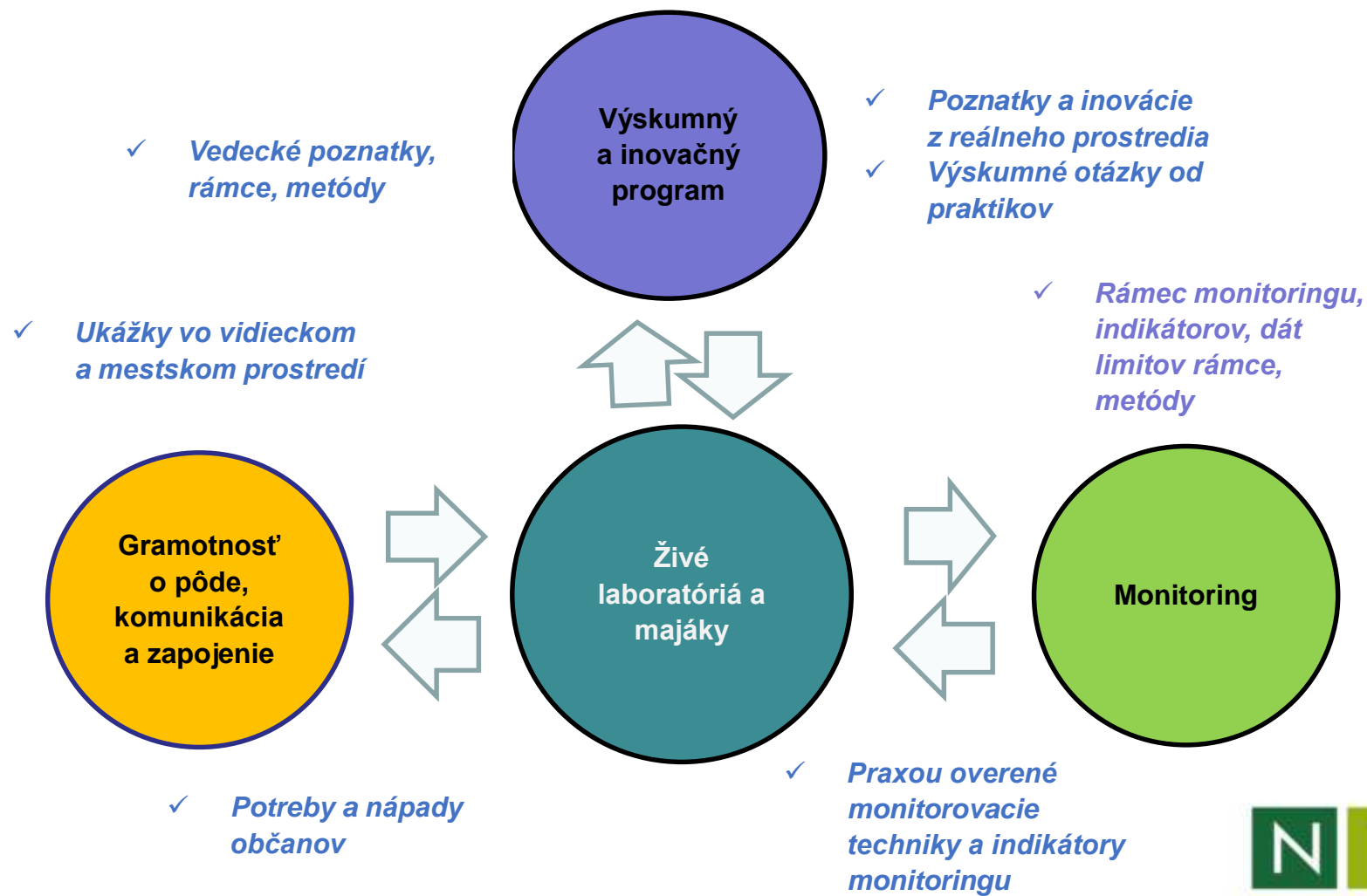

Operačné skupiny (OS) financované v rámci SPP

- Prostredníctvom Európskeho inovačného partnerstva pre poľnohospodársku produktivitu a udržateľnosť (EIP-AGRI) sú iniciatívy zdola nahor, ktoré majú viacerých aktérov so spoločnými záujmami s cieľom pokrokových inovácií v poľnohospodárstve a lesníctve a pomáhajú budovať mosty medzi nimi výskumom a praxou.
- OS v rámci EIP-AGRI môžu využívať výhody činnosti živých laboratórií a budú sa môcť aplikovať riešenia vytvorené misiou aj pre regióny, kde nefungujú žiadne živé laboratóriá a majáky.

Živé laboratóriá a majáky vo vzťahu k aktivitám iných cieľov

Prvé vytváranie živých laboratórií v Európe

- **Založenie a piloty (2021-2024)**
- Prípravné akcie (interaktívne aktivity v každom členskom štáte; podpora infraštruktúry živých laboratórií).
- Prvé výzvy pre živé laboratóriá.
- Kvalitné projekty živých laboratórií vyžadujú predchádzajúcu prípravu základných a angažovaných aktivít s budúcimi žiadateľmi a partnermi, aby sa vysvetlili, zdieľali, vybudovali kapacity a získalo vlastníctvo iniciatív, koncepcií a výberových kritérií.

Postupné rozširovanie živých laboratórií (2025-2026)

- Po vytvorení prvých živých laboratórií a zozbieraní počítačových výsledkov, sa sieť bude **postupne rozširovať cez ďalšie výzvy pre živé laboratóriá v** regiónoch v celej Európe.
- Celkovo živé laboratóriá a majáky budú **financované v rámci Misia Dohoda o pôde pre Európu, ako aj z inovácií operačných skupín** významne prispieť k zvýšeniu podielu v súčasnosti 30-40% zdravých pôd na úroveň, ktorá sú v súlade so záväzkami a cieľmi Zelenej dohody.

Rozširovanie živých laboratórií a hlavný prúd

Posledné výzvy živých laboratórií od roku 2027

- Táto fáza zahŕňa **d'alšie výzvy živých laboratórií** spolu so sprievodnými opatreniami uľahčiť pokračovanie a udržateľnosť živých laboratórií
- Činnosti, ktoré zabezpečujú dlhodobú udržateľnosť siete živých laboratórií.
- Posledné vlny budú patriť pre **riešenie prípadných medzier** v pokrytí krajín, regiónov a typov využitia pôdy v celej Európe.

NÁRODNÉ POĽNOHOSPODÁRSKE
A POTRAVINÁRSKE CENTRUM

VÝSKUMNÝ ÚSTAV PÔDOZNALECTVA
A OCHRANY PÔDY

Ďakujem za pozornosť

